

ELS CRÍTICS

literatura
JOSEP GRAS

A 'Als estatges de la mort' la poeta deixa constància dels estralls de la Xoà i mostra, en el que és un cant elegíac d'esfereïdora bellesa, l'abast d'unes nafres que es resisteixen a cicatritzar. Sachs recupera les veus de les víctimes i els atorga un protagonisme que transcendeix la mort i s'erigeix, més lúcida que mai, en un himne rotund a la dignitat humana.

La sorra, el fum, la nit

Als estatges de la mort

NELLY SACHS

Traducció de Feliu Formosa
Adesiara editorial
Martorell, 2021
176 pàgines

Va ser Theodor Adorno (1903-1969) qui va escriure aquell cèlebre aforisme, segons el qual escriure poesia després d'Auschwitz era no tan sols impossible, sinó que constituïa fins i tot “un acte de barbàrie”. Les paraules del gran filòsof alemany no es poden interpretar al peu de la lletra i, de fet, ell mateix les va matisar en obres seves posteriors. La magnitud del que va representar l'existència dels camps d'extermini nazis és tan enorme, deia Adorno, que “no es pot explicar literàriament”. Per al també musicòleg i sociòleg de l'escola de Frankfurt, la naturalesa d'uns fets per als quals s'han esgotat tots els adjectius no pot ser expressada en un llenguatge que *a priori* cerca la bellesa.

Tanmateix, les seves asseveracions van quedar aviat desautoritzades. El 1946 veuen la llum els *Poemes de la nit i de la boira* de l'escriptor i editor francès Jean Cayrol, també supervivent de Mauthausen —experiència que ell mateix narraria al documental d'Alain Resnais de 1955, *Nuit et brouillard*. Un any més tard, es publicà el llibre que aquí comentem, títol decisiu en la fèrtil trajectòria de Nelly Sachs (Berlín,

1891-Estocolm, 1970) com a escriptora (poeta sobretot, a més de dramaturga i traductora).

Però no es pot parlar del testimoni que representa aquesta poesia sense esmentar Paul Celan —amb qui Sachs va mantenir una intensa relació epistolar fins a 1969— i del corprentador *Fuga de mort* (*Todesfuge*, 1952). La seva escriptura restitueix el valor a la paraula, la fa més necessària que mai. Allò que va ser qualificat com “l'indicible” troba en el vers de l'autora en llengua alemanya el poder miraculós d'uns mots que neixen per trencar el silenci i la por encastats al més pregon de l'ànima.

Tot just havien passat dos anys des de l'alliberament dels camps i Sachs —que sempre va dir que “si no hagués pogut escriure, no hauria sobreviscut”— presenta aquesta obra que vol preservar la memòria del genocidi jueu. És sorprenent la mirada de la poeta, la seva capacitat per destil·lar, en tan poc temps, l'essencialitat de la tragèdia encara roent.

L'autora d'*Enigmes incandescentes* (escrit entre 1962 i 1966) entona un clam revelador del sofriment i exhorta la soci-

etat a no oblidar el passat, però, alhora, a construir un nou món des de les runes on encara hi nia un rudimentari bri d'esperança.

Nelly Sachs, que va poder fugir de Berlín en el darrer moment i fixar la seva residència a Estocolm, gràcies a la seva gran amiga Gudrun Harlan i a l'escriptora Selma Lägerlof, va ser guardonada amb el Nobel el 1966, juntament amb el també jueu Xemuèl Yossef Agnon, "per la seva delicada escriptura lírica i dramàtica, que interpreta el destí d'Israel amb una força commovedora". Aquell mateix any, el seu marmessor Bengt Holmqvist va editar el volum *En honor de Nelly Sachs*, amb poemes, articles i bibliografia de l'autora de la pòstuma *Nit, divideix-te*, apareguda en alemany el 1971.

Els grans protagonistes d'*Als estatges de la mort* són els absents, els milions de vides estroncades de manera brutal, als quals Sachs ret homenatge. La poeta els fa reviure en aquests versos plens de simbolisme i de poderoses imatges metafòriques. La seva empremta, tot i que esborrada físicament, sorgeix de nou a través dels elements identificatius de l'infern patit als *lager*: la sorra ("la sorra del rellotge s'escorre", "qui us va buidar de sorra les sabates...?"), la pols ("... de quina pols tombal et van fer aquest vestit horrorós?", "nosaltres, els salvats /.../ la nostra estrella és enterrada a la pols"), el fum, que s'enlaira des de les altes xemeneies i la nit, que impregna els clandestins alens de vida i la mort omnipresent ("nit, bàlsam dels meus ulls...", "nit, mur de lamentacions!").

Compost de quatre cicles, aquest poemari no pren en cap moment la via de la sordidesa, la qual cosa no impedeix que Sachs digui alt i clar el nom de les múltiples atrocitats que es van infligir als "hostes" dels sinistres estatges, i que assenyali tant els executors com els qui van callar o mirar cap a un altre costat: "Vosaltres, els espectadors, que no vau aixecar cap mà assassina, però que la pols del vostre anhel no vau remoure..."

A les dues primeres seccions, la poeta parla dels que van morir, hi estableix un diàleg, però també interpel·la els seus botxins i aquells que van sobreviure. És al darrer capítol, "Cors després de mitjanit", on Sachs els cedeix la paraula perquè ells mateixos s'adreixin a la humanitat que els escolta.

Traduïda per l'experimentat Feliu Formosa i amb un completíssim epíleg de la filòloga Heike van Lawick, *Als estatges de la mort* brinda al lector l'opor-

tunitat de descobrir una de les veus poètiques més potents en la denúncia de la Xoà, als cinquanta anys de la seva mort.

CONTRA EL NACIONALISME ESPANYOL

de RAMON BARNILS

Pròleg de Carles Puigdemont
Epíleg de Núria Cadenes

NOVETATS 3i4

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**

Visita la nostra botiga virtual en **www.tresiquatre.cat**